

2001'e Doğru

D o ğ a n K u b a n

Yirmibirinci Yüzyıl'ın insanlığa ne getireceği bilinemez. Bu, hiç umulmadık bir çöküş de olabilir. Ya da, bir tarafta giderek artan aç ülkeler, öte yandan giderek artan bir zenginlik içinde öldürücü teknolojileri geliştiren ülkeler arasında amansız bir çekişmenin zorladığı yeni kölelik dönemi de olabilir. Teknolojinin kişiye sağlayabileceği maddi dünya egemenliğinin, toplum düzeyinde daha mutlu bir yaşam sağlamadığı ise halimizden belli. Yirmibirinci Yüzyıl'da insanlar en ilkel davranışların örneklerini yineliyorlar. Sömürü, barbarlık ve yaşama saygısızlık azalmıyor. Akıl almaz zenginlikler, açlıkla kol kola geziyor. İnsanların ve toplumların yaşamsal eğilimleri bir sarkaç gibi bir uçtan öbür uca gidip geliyor. İnsanlar bir yandan evrenin fethini planlarken öte yandan en gelişmemiş kütlerle haşır neşir oluyorlar. Ve güzelliğin binlerce kez fethedildiği bir dünyada çirkinlikler içinde yaşıyoruz. Bunları yorumladığımız zaman insandaki hayvanın hiçbir zaman ehlileşemediğini saptıyoruz. İncelmiş bir uygarlık idealinin, yalnızca altına ışık veren ve kolayca söndürülebilecek bir eski şamdan olduğu acısını duyuyoruz. Bu şamdanın aydınlattığı etkinliklerden biri, insanın başının üstüne bir çatı koyarken, onu güzel yapmak için ürpertiler geçirdiği mimarlıktır. Mimarlık mesleğinde ilginç olan, giderek mekanikleşen ve göklere uzanan dev strüktürlerin, hala güzellik denen bir kaliteyi yakalamaya çalışmalarıdır. Ve uygarlık denen evrensel davranış normu, güzellikten vazgeçmediği sürece, mimarlık da bir uygarlık bileşeni olmaya devam edecektir.

Geçen bir yüzyılın bizi Yirmibirinci Yüzyıl'a nasıl taşıyacağını sorgulamak, aklımızı başımıza toplamak zorunda olduğumuzu düşündürüyor. Geçen yüzyıldan çok daha etkili teknolojilere sahip olduğumuz halde, bu yüzyıl sonunda hiçbir düşünür, geçen yüzyılın sonundaki iyimserlik içinde değil. İnsanlar da gökdelenlerde oturdukları, arabalar ve cep telefonları olduğu, ya da on saatte dünyanın bir başka ucuna gittikleri için daha mutlu değiller. Doğal çevre, eskisinden daha kısıtlı ve daha çok tahrip edilmiş. Düşünceler daha bulanık. Aynı durum kentlerde ve mimaride de var. Ruskin'in daha Ondokuzuncu Yüzyıl'da şikayet ettiği, Grek tapınak cephelerinin dükkan cephelerine yapıştırılmasının Post-Modern söylemin göstergisi olduğu bu çağda, bir ileriye bir geriye bakan ikircikli ve ikilemi eğilimler içinde yaşayan mimarlar, bir yandan daha yüksek gökdelenler ya da okyanus altı kentleri planlarken, içine en çağdaş teknoloji doldurulmuş, doğa içinde bağımsız kulübelere, yeni Robinson Crusoe'ları gibi yaşamlar da hayal ediyorlar. Fakat bu projeksiyonları, kendine yeni iş alanları hazırlayan iş adamları gibi düşünmeden, bizi 2000'li yıllara taşıyan geçmiş, bir tarihi perspektif içinde yerine oturtmak gerek.

Türkiye'nin toplumsal perspektifleri, batan bir imparatorluk ve toplum düzeninin yerine geçen bir ulusal devlet vizyonu içinde saptandı. Önce kölelikten kurtulma savaşı, sonra çağa katılma savaşı. Bu oluşmayı küçük parçalara bölüp, orasını burasını didikleleyen tarihçi ve sosyal bilimciler, kıyıda çakıl toplarken denizi göremeyen adamlara benziyorlar.

İkinci Dünya Savaşı'na kadar, büyük gelecek perspektifleri tanımlarken, Türkiye ekonomisi, tarlasının taşlarını ayıklamaya çalışan bir çiftçinin ekonomisi idi. Bu, mimariye de yansımıştır. 1950'de Türkiye, köylü yapısının ağırlığını hissedilen, tarlasını yeni temizlemiş fakat gözü ileriye dönük bir ülkeydi. Ekonomisi, kendi yağıyla kavrulma ekonomisi idi. Biz geriye baktığımız zaman, fiziksel çevredeki büyük değişmelerin, yeni dünya sisteminin ve dolayısıyla ekonomisinin parçası olduğumuz 1950'li yıllardan sonra ortaya çıkan uluslararası konjonktürlerin doğrultusunda başladığını, fakat bu atılımın Cumhuriyetin İkinci Dünya Savaşı'ndan önce biriktirdiği spiritüel enerjiye dayanarak ve o dönemin yetiştirdiği dünya ile bütünleşmeye hazır insanlar eliyle gerçekleştirdiğini görüyoruz. Başka bir deyişle, yüzyılın birinci yarısı bir ölüm kalım savaşı, bir nekahat ve yeni bir kimliğin tanımı dönemi, ikinci yarısı ise bu yeni varlığın kendini kanıtlama dönemidir. Bugün Türkiye'nin kentleri kendilerine özgü bir toplumsal ve politik varlığın yarım yüzyılda yarattığı bir fizyonomiyi sergiliyorlar. Bu süre içinde kentler bir kaç kez deri değiştirdiler. Kentsel boyutlar ve mimari, benim yaşamım içinde üç, bazen dört kez değişti. Doğal çevre ise, yapılanma alanlarında varlığını yitirdi. Örneğin Boğaziçi, 1950'li yıllarda, Schrantz'ın yüzyıl başında yaptığı panorama gibiydi. Altmışlı yılların sonunda Osmanlı dokusunu hala koruyordu. Bugün kentlerde yaşayan genç kuşaklar 1950 öncesini hayal edemezler. Öte yandan Anadolu'nun bazı yörelerinde, özellikle kırsal alanda insan çevresinin ilkçağdaki gibi kaldığını da anımsamazsak, kendimizi aldatmış oluruz.

Bu son elli yılın üst üste birikmiş mimarlık panoramasını çizmeye, fiziksel varlığın tanımı ile başlayabiliriz. Mimari, parçalanmış bir toplumun farklı potansiyellerini ve yönelimlerini yansıtmaktadır. Bunları üç kategoriye ayırabileceğimizi düşünüyorum.

1.a- En görkemli yapı grubu, uluslararası standartlara uymak zorunda olan ve toplumun dünya ile ilişkilerinin ifadesi olan havaalanları, shopping center'ler, otel ve iş merkezi olan gökdelenler, sanayi yapıları, radyo-televizyon stüdyoları, konser salonları, konferans merkezleri, basın kurumları gibi iletişim yapıları, sağlık ve eğitim yapıları, turizm tesisleri, ulaşım terminalleri türünden, toplumun yapı geleneğinde varolmayan ve boyutlarıyla toplum ekonomisinin en

büyük yatırımlarını gerektirenlerdir. Bunlar, kentler üzerinde yapılan büyük ameliyatlar ve büyük spekülasyon araçlarıdır. Bu yapılar, yeni kent çevresinin egemen öğeleri olarak tarihten kalan bütün simgeleri küçeltmektedir.

Türkiye'de bu tür yapıların giderek artması ile kentsel gelişmenin çapraşıklığı ve disiplinsizliği arasında büyük boşluklar var. Bu yapılar bazen yönetmelik, bazen program, bazen proje, bazen teknik ve malzeme olarak ithal ediliyor. Standartları, dünyaya göre düşük olsa bile, Türkiye'deki ortalama yapı standartlarından çok daha yukarıda oluyor. Bunların yapımında mimarlarımız çoğu kez bir tür aracı rolü oynuyorlar. Fakat sürecin bir ucunun dışarıda oluşu, yapı yatırımlarının en büyük bölümünü, sadece fiziksel çevrelerinin değil, sosyal ve kültürel çevrenin de saptayıcı öğesi durumunda getiriyor. Sokaklardaki yarı köylü kalabalıklarla bu yapıların tek tarafı etkileşiminin sonucu, Yirmibirinci Yüzyıl'da ortaya çıkacak.

Bu yapıların varlığı ve etkinlik alanlarının genişliği, toplumu yepyeni mekansal ve boyutsal alışkanlıklara götürecektir kadar yoğun görünüyor. Ne var ki, insan davranışları sadece fiziksel çevrenin tanımladığı parametrelerle saptanmadığı için, bu yapıların tanımladığı etkileyici görümlüğün, kendi başına uygarlık göstergisi olarak kabul edilmesi aldatıcı olur. Bu mekanik ve alımlı yapıların yarattığı çevrede, en kötü sömürü ve ilkel davranışlar da varlığını sürdürebilir. Fakat fiziksel çevrenin, sosyal yaşamın bazı boyutlarını yönlendirdiğini yadsıyamayız. Bir shopping center'ın, bir uçak terminalinin, davranışları homojenleştiren ve dolayısıyla etkileyen ve yönlendiren etkilerini biliyoruz. Büyük otoyollarda disiplin olmadığı zaman ölümlerle sonuçlanan ünlü trafik canavarı olgusu nasıl yol, yasa ve davranış arasında titiz düzenlemeleri zorunlu kılıyorsa, bu büyük yapıların da yeni davranış biçimleri saptadığı açıktır. Vaktiyle, Şarlo'nun Yeni Zamanlar adlı filmi, sanayi işçisini mekanik bir alet durumuna düşüren sistemin parodisi idi. Fakat yeni kentlerde yeni insanların yaşayacağını haber veriyordu. Bugün insanların bir bölümünün öldürücü silahlarla donatılmış olması, Yirmibirinci Yüzyıl'ın apokaliptik habercilerinden biri olarak görülebilir.

b- İkinci büyük yapı kategorisi, konut ve iş alanını kapsayan, çağdaş yaşam ve düşünceden etkilenen, fakat yerel kültür yorumlarıyla oluşan ve burjuvalaşmaya başlayan kentlilerle, kentlileşemeyen köylülerin sahip çıktığı yapı grubudur. İçinde yapıldıkları kentlerin tarihi varlığından habersiz, Türkiye'nin her köşesinde birbirinin aynı, gelişmemiş klişelerin ufak varyasyonları olan, estetik endişeden uzak ve bugün Türk kentlerinin temel fizyonomisini oluşturan bu yapılar, egemen kırsal kültür mimarisidir. Sanayi öncesi toplumun bütün irrasyonel davranışlarının yansıması bu yapı alanında saptanabilir. Türk kentleri, bu yapılar kadar kentlidir. Bu büyük yapı alanı gelişmemiş, ya da acele bir tasarım, ekonomik olmayan planlama, kötü inşaat, beş on yıl içinde çürüğe çıkma anlamına gelir. Toprak yağmasının ve plansızlığın ürünü olan bu yapı stoğu, kendisine uygun simgesel yapı olarak da, aynı olumsuz niteliklere sahip çirkin camileri üretmektedir. Bu yapılarla gecekondular arasındaki fark, bir davranış farkı değil, ekonomik bir farktır.

c- Üçüncü büyük yapı etkinliği, bir tasarım konusu olmayacak kadar acele yapılmış, yasal hiçbir standarta uymayan, kent yapı stoğunun ikinci büyük bölümünü oluşturan ve gecekondular adı altında özel bir simgesel statüsü olan konut ve işyerleridir. Bir mimara gereksinmesi olmayan bu spontane yapılar, kentlere göçmüş topraksız ya da fakir köylü dünyasının çığıklarıdır. Bu çığılık o denli güçlü ve süreklidir ki, toplumun politik örgütlenmesi bu işgali önleyecek cesareti gösterememiştir. Köyden göçün dinamizmi, bu yasal olmayan kent toprağı

yapılaşmasında yoğunlaşır. Fakir kalabalıkların toprak açığına çare bulamayan toplum, giderek bu baskıyı, kentlerde örgütlenen bir aracı sınıf yardımıyla yumuşatmış, köylünün dinamizmi, kent toprağı yağmasının motoru olmuştur.

2. Bu yapı alanları, Türk kültürünün üçe bölünmüş toplumsal yapısını ve kültürünün içeriğini yansıtmaktadır. Dünya ile bütünleşmeye çalışan bir ticaret ve sanayi oligarşisi ve onlarla birlikte çalışan teknokratlar, birinci kategorinin patronlarıdır. Dünya ile ilişkisi, merak ve sevgi-nefret ikilemi üzerine kurulmuş, köy ve kasabadan kopmuş yeni kentliler, ikinci kategorinin patronlarıdır. Henüz köylü olan yeni göçün temsilcileriyle, kent yaşamının ekonomik olarak belini büktüğü insanlar, üçüncü kategorinin sahipleri. Bu kategoride patronaj, sadece buralarda oturanlarda değil, kent toprağı yağmasını örgütleyenlerdedir.

3. Bileşenleriyle tanımladığım bu mimari çevrenin, sınıfsal nitelik taşıdığı kolay kolay savunulamaz. Bu mimari, sosyal hiyerarşide yukan doğru çıktıkça örtüşen bir toplum yapısı sergiler. Mimar, bunların sadece ilk ikisi ile iş kurar. Üçüncünün, romantik sevgilisi ya da düşmanıdır. Kuşkusuz bu kategorilerin dışında marjinal yapı etkinlikleri de olabilir. Fakat bu sadece mimarlar kulübünün özel söylemine konu oluşturur. Fiziksel çevrenin genel fizyonomisinde bir yeri yoktur.

4. Yüzyıl boyunca var olduğu görülen "köklere dönüş" eğilimleri üzerinde çok konuşulmuştur. Fakat o moda tükendikten sonra, Türkiye'nin mimari kültürü özgün bir söylem üretmemiştir. Bu bağlamda da, İkinci Dünya Savaşı öncesinin, çok yoğun olmasa bile daha bilinçli araştırma içinde olduğu, ondan sonra ise, Batı'dan sel gibi gelen düşünceler, modeller önünde sürüklenip gittiğimizi düşünüyorum. Kuşkusuz bu bir eleştiriden çok, bir gözlemdir. Çünkü başka türlü olmasını sağlayacak toplumsal, politik, ekonomik ve kültürel parametreleri saptamak zordur.

5. Mimarların kontrol edebildiği sınırlı (kanımca %10 civarında) mimari etkinlik, kuramsal yönelimini, kökeni kendi kültüründe olmadığı için derinliğine tanımadığı ve tam olarak benimseyemediği ithal söylemlere dayandırmıştır. Gerçi bu konu da, çağdaş Türk kültürünün diğer etkinlik alanlarından farklı değildir. Din dahil olmak üzere, taklit, ana kültür sürecidir. Mimari dergilere yansıyan mimari söylem çeviriye dayalıdır. Dış kaynaklı tartışmaların bazen bilgiçlik gösterisine dönüşen, yinelenmesine, sınırlı olarak da yorumuna dayalı bu söylemin müşterisi çok azdır. İkinci kategori yapılan üreten mimarlar kesinlikle bu söylemle ilgili değildir. Doğrusu istenirse, bu söylemin üniversite çevreleri, mimarlık marjinaleri dışında etkisi olduğu söylenemez. Kamuoyu tarafından izlenmez, hatta anlaşılmaz ve katılımcısı yoktur. Fakat mimarlık dergilerine yansıyan biçimler dünyasının, yeni burjuvalaşmış görsel müşterileri vardır. Bu durum, arasına bir dostuna, düşünüp taşınarak bir yapı üreten marjinal mimarlara kendini avutma şansı verir, fakat panoramanın yapısını değiştirmez.

6. Mimari söylemde, Türkiye içindeki mimarlık etkinliğine dönük bir eleştiri gelişmemiştir. Çünkü kuramsız eleştiri olmaz. Türkiye'de yapı eleştirisi daha çok yapı tanıtma içeriklidir. Arasına kuramsal bir tutuma dayalı bir eleştiri yapılırsa, bunun anlaşılma şansı da azdır. Kaldı ki bütün alanlarda olduğu gibi, eleştiriye açık bir kültür ortamı yoktur. Çünkü toplum, özelleştirmesini yapamamış bir toplumdur. Tarihini bile ancak kendini övmek için yazmıştır. Son dönemde yakın geçmişin ve Cumhuriyet'in eleştirilmeye başlanması, bilimsel olmaktan çok, ideolojiktir. Güçlenen bir gericilik ve bağına verilen ödün ve rüşvetlerdir.

Türkiye’de eleştiri, mimari alanı da kapsamak üzere, bir tür kaba-
dayılık gösterisi olarak görülmektedir. Eleştiriye çok duyarlı maço bir
toplumun mimar üyeleri için eleştiri, bir tür laf atmaktır. Bu tavır,
eleştirin gelişmesini engellemiştir. Özellikleri ve eleştiri yokluğu,
mimari söylemin ve mimari üslubun ya da üslupların kendilerine çeki
düzen verme ve gelişme olanağını kısıtlar. Kaldı ki, birinci kategoride
mimardan hizmet bekleyen patronların eleştiriye hiçbir duyarlılıkları
yoktur. Çünkü egemenlik, sub-standart kültürün elindedir. Politik ve
ekonomik konjonktür ve yağma düzeni, bu tür duyarlılıklara olanak
vermez.

Bu eleştiri yoksulluğuna, çağdaş mimari alanında, mimari yazını en
az üreten ülkelerden biri olduğumuzu da ekleyebiliriz. Bunun bir
nedeni, toplumda okuma geleneği yoksunluğu, diğeri de gerek
devletin gerek yapı patronlarının böyle bir gereksinim duymamaları
ve sponsor görevi yapmamalarıdır. Bu, üniversitelerin yayın rolünü
de kısıtlayan bir yaygın tutumdur.

7. Mimarlık eğitimi, uzun geçmişine ve deneyimine karşın, politik
egemenler için ikincil bir konumdadır. Öğretim, gerçeklerle ilgisini
kaybetmiştir. İthal edilen mimari kavramlar, mimarlardan çok patron-
lar kanalıyla gelmektedir. Kentlerin spekülâtif mimarisi, iyi örnek
olmak niteliğine sahip değildir. Tersine, kötü örnek olarak öğretimin
de yozlaşmasına neden olmaktadır. Çünkü öğrencilere etkili olan,
çevrelerindeki görsel deneyimleridir. Üniversite ile politik egemenler
arasındaki iletişim ise, bilgidен çok, politik ilişkiler bağlamında varol-
maktadır.

8. Her ne kadar bazı çevreler, bir tür sol eğilimli protesto gibi gör-
meye ve göstermeye çalışsalar da, genel bir kent toprağı yağması
gerçeğı yadsınamayacak kadar açıktır. Mimarlığın sağlıklı
gelişmesinin en büyük düşmanı, kente göçün harekete getirip,
giderek en büyük toprak yağması düzenine ve yapı spekülasyonuna
dönüşen kontrolsüz yapılaşmadır. Buradan elde edilen rantın boyut-
ları, sağlıklı bir mimarinin gelişmesi, bir mimarlık etiğinin oluşması, bir
doğal çevre ve tarihi çevre kontrolünün sağlanması için aşılması
olanaksız engeller yaratmaktadır. Bu engeller, kazancın gözleri
döndürmesi kadar, toprak ve yapı rantının üleşilme mekanizmasının
sağlıklı bir yapı düzenini olanaksız kılmasından kaynaklanmaktadır.
Böyle bir sistemin dışında kalabilen, ya da mekanizmanın engellerini
politik ve parasal araçlarla geçebilenler dışında sağlıklı bir mimari
üretmek zordur. Daha kısa sürede daha çok çıkar sağlayacak bir
yapılaşma sürecini, sosyal, estetik ve kültürel içerikli programlarla
aşmak iyi niyetli mimarlar için hemen hemen olası değildir. Kaldı ki,
toprak rantı dev boyutlara ulaştığından bu yana, donup kalmış yönet-
melik ve yasaların labirentinden çıkmak olasılığı da azdır.

9. Kent toprağı, Türkiye’nin bir numaralı ekonomik etkinliğidir. Buna
bütün sınıflar, değişik ölçülerde, ortakır. Başka bir deyişle bu, bir
sınıfsal olgu değildir. Devletten, holdinglerden, mafyadan, topraksız
köylüye kadar her grup, örgüt ve insan, toprak yağmasından yarar-
lanmaktadır. Bu, Türkiye’nin içinde bulunduğu ekonomik-toplumsal
sürece ilişkin patolojik bir durumdur. Göç-demokrasi-yağma
üçgeninde kurulu garip ve belirsiz politik yöntem ve sosyal yapı,
Türkiye’deki kargaşayı yaratmakta ve dolayısıyla mimarinin
statüsünü de belirlemektedir. Türkiye, Yirmibirinci Yüzyıl’a yağma ve
kırsal kültür egemenliği altında girmektedir.

10. Akıl almaz bir hızla büyüyen kentlerde, kentlileşememiş köylü
kültürü, kent yönetimine egemendir. Bu, temel bütün politik akımların
üstünde bir egemenliktir. Bu düzeyde ne tarihten gelen, ne karar
mevkiinde olanların kişisel deneylerinden gelen, ne de Batı’dan

gelebilecek bir kent vizyonu vardır. Dolayısıyla, varolan bir kent viz-
yonunun parçası olabilecek bir mimari vizyon da yoktur. Bugün orta-
larda kent hakkında söz söylemek cesareti gösteren kent egemen-
leri, hiçbir zaman varolmamış bir mitolojiden, ya da bilimsel tabanı ve
sayısal verileri olmayan bir ‘megalomani’den söz etmektedirler.
Bazen de dış dünyadan yansıyan çarpık imgelerden söz ederler.
Aslında söylenenlerle belediyelerin ya da politikacıların gerçek gücü
arasında bir ilişki de yoktur. Çünkü Türkiye’de kent yönetiminin glo-
bal bir düzenleme yapacak ne ekonomik, ne de politik bir gücü
vardır. Kuşkusuz, sonsuz probabiliteler ve yaşama zorunluluğı, bazı
iyileştirmelere olanak verir. Fakat bunlar kentin sağlıklı büyümesini
yönlendiremez, günlük geçici poliklinik müdahaleleridir.

11. Yirmibirinci Yüzyıl yeni bir perde gibi açılmayacaktır. Kent ve
kültür birkaç yıllık aralıklarla yeni standartlara ulaşamayacağına göre,
biz yukarıda kara kara vurguladığımız koşullarla Yirmibirinci Yüzyıl’a
başlayacağız. Kentlere yığılmış, fakat kentlileşememiş bir toplum,
bütün hastalıklarını Yirmibirinci Yüzyıl’a aynen taşımaktadır.
Sorunlarımız, toplumun kent ve mimari üzerindeki düşüncelerinin
olgunlaşmamasından kaynaklanıyor. Bu toplumsal bir suç değildir.
Tarihi bir gerçektir. Ve mimarinin statüsü bunun dışında oluşmaya-
cağı için, çok ağır bir aydınlatma umudu dışında, bu sürecin devam
etmesi doğaldır. Bu ortam, mimari alanda çözümden önce, sosyal ve
kültürel alanda çözüme ulaşmak zorundadır. Eğer politik bir
değişmeye dayalı bir elit kültürü Yirmibirinci Yüzyıl gelişmelerini yön-
lendiremezse, bugünkü durumun daha uzun bir süre, belki de bir
“collapse”a kadar sürmesi öngörülebilir. Böyle bir “collapse”, aydınla
aydın olmayan arasında, çözüme dönük bir, “modus vivendi”yi zor-
layabilir. Kuşkusuz bu görüşe bir ütopya olarak bakmak daha uygun-
dur.

12. Bütün olumsuzluklar karşısında kişi olarak sorumlu mimarın
küçük iyileştirmeler, marjinal patronlar, umulmayan politik rastlantılar
gibi bir umudu olabilir. Mimarî söylemin kültürel statüsünü güçlendi-
recek bir tutum, profesyonel dayanışmadır. Bugünkü politik konjonk-
tür, mimarların bir bölümünün rant ortaklığı, bir bölümünün profes-
yonel söylemle politik söylem arasındaki ilişkilerin sınırlarını tanımla-
makta zorluk çekmesi gibi nedenlerle, bu denemenin önünü
tıkamaktadır. Fakat en kolay ve en sağlamı yine de bu yoldur.
Kuşkusuz kent kargaşasının, yasadızlığın, bürokrasinin ve politik hay-
huyun getirdiği bir bıkkınlık mimarlara da egemendir. Fakat
Türkiye’deki bütün profesyoneller gibi, mimarlar da bunu aşma
çabasını göstermek zorundadır. Bu sadece bir profesyonel zorunlu-
luk değil, bugünkü koşullarda bir aydın sorumluluğudur.

Mimari söylemi ideolojik parçalanmanın tutsağı yapmadan, gerçekçi
ve evrensel bir temele oturtmak ve bu yolla önce profesyonel
söyleme toplumsal bir statü kazandırmak, sonra bunu bir yapı poli-
tikasında temellendirerek politik söyleme entegre etmek tanımla-
nabilecek tek yol gibi görünüyor. Kuşkusuz, Türkiye’nin temel sorunu
olan kırsal kültür hegemonyası çözülmeyen hem kentin, hem de
kırsalın, ne tür politik şemsiye altında olursa olsun, sorunlarına bir
çözüm gelmesi olasılığı oldukça zayıftır. Çağdaş söylemin politik
söylemden önce geldiği idrak edilmedikçe, sağlıklı bir toplum yarat-
ma şansı yoktur. Fakat profesyonel olarak yapılabilecek başka bir
eylem de yoktur ●

• Bu yazı Enis Kortan’ın, YEM tarafından yayınlanan ‘Mimarlık Antolojisi’ adlı
kitabından alınmıştır.